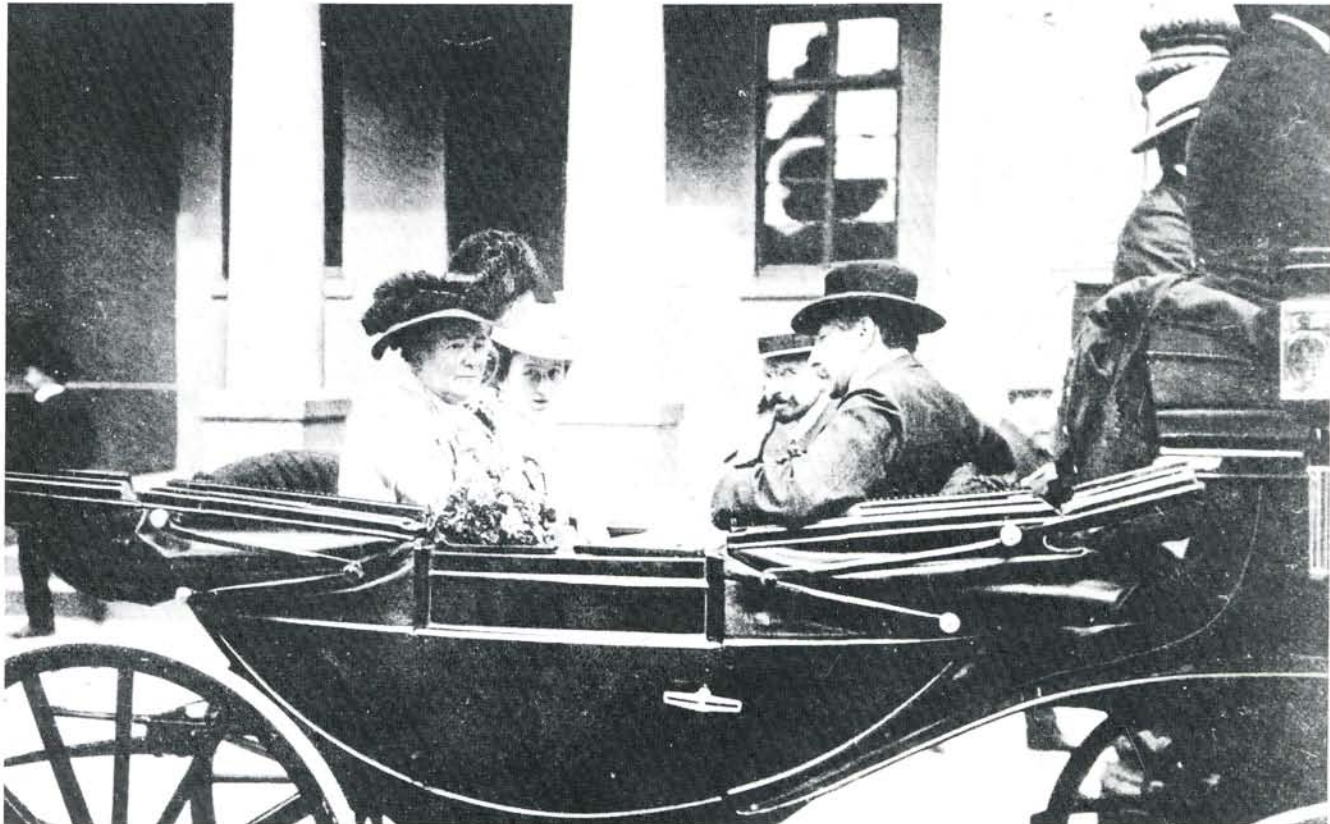

Then comrades, all rally.... Völker, hört die Signale...
100 jaar Socialistische Internationale.

One-way ticket naar oorlog of vrede. Troelstra, Rosa Luxemburg, Clara Zetkin en Emile Van Der Velde met de koets naar het Internationaal Socialistisch kongres te Stuttgart, 1907.

Op 14 juli 1989 wordt niet alleen de bicentenaire van de Franse revolutie herdacht, maar ook de Socialistische Internationale kijkt terug op een eeuw geschiedenis. Het zal dan inderdaad juist 100 jaar geleden zijn dat op een kongres in de Rue Pétrelle te Parijs de Socialistische Internationale werd gesticht. Ter gelegenheid van de eeuwfeestviering van de Franse revolutie (hét model voor een machtsovername door het volk voor de 19 de-eeuwse radicalen) gingen immers te Parijs twee socialistische kongressen door: het ene, dat van de 'possibilisten' (destijds in Frankrijk de benaming voor de reformisten, zij die de kunst van het 'mogelijke' in de politiek beoefenden) in de Rue Lancre, het andere, van de 'marxisten' in de Rue Pétrelle. De Belgen hadden naar beide kongressen afgevaardigden gestuurd en konden zo een bemiddelende rol vervullen. Maar de tenoren van de B.W.P. De Paepe, Anseele en Volders kongresseerden bij de 'marxisten'.

Die bemiddelende rol zouden ze later nog herhaaldelijk spelen. In de oorsprong van een beweging of organisatie zijn de originele kenmerken dikwijls het duidelijkst te zien: de Internationale beroemde er zich op socialisten der 'twee werelden' (Europa en Amerika) te verenigen, maar dat moet men met een korrel zout nemen. Samuel Gompers, leider van de American Federation of Labor was wel aanwezig, maar de AFL sloot niet aan (wel later bij de vakbondsinternationale) en stond zelfs vijan-

dig tegenover de Amerikaanse socialistische partij(en). Azië en Afrika waren niet, Latijns-Amerika nauwelijks vertegenwoordigd. Uit Oost-Europa kwamen slechts emigrantenklubjes. En zo was de Internationale aan de oorsprong wat zij vandaag nog altijd is: een Westeuropese klub, ondanks beloftevolle perspectieven in Latijns-Amerika.

De Socialistische Internationale zag zichzelf graag in het verlengde van de (Eerste) Internationale Arbeidersassociatie, een kwart eeuw eerder in 1864 te Londen gesticht. Deze was na de Commune van Parijs in 1871 uiteengevallen in een groep Marx- en een groep Bakoenin-aanhangers. Een laatste poging tot unificatie mislukte in 1877 te Gent. De 'marxisten', voorstanders van politieke strijd en uitoefening van de staatsmacht, werden aangehouden door het Duitse sociaaldemocratische voorbeeld en zijn verkiezingsuccessen. De strijd met de anarchisten kreeg duidelijk zijn beslag in de internationale kongressen van 1891, 1893 en 1896 waar ten slotte de anarchistische oppositie er de brui aan gaf en er niet in slaagde een eigen internationale te creëren.

In tegenstelling tot de Eerste, was de Tweede Internationale geen internationale partij, maar een verbond van nationaal georganiseerde partijen die in het laatste kwart van de 19de eeuw zo talrijk opbloeden (voor kronologie, zie verder).

In de jaren tot 1900 kende de Internationale eigenlijk geen echt georganiseerd verband. Op het kongres te Parijs in 1900 werd

een Internationaal Sekretariaat opgericht met zetel te Brussel. Huysmans werd sekretaris, Vandervelde voorzitter en samen met Anseele vormen zij het internationaal socialistische bureau. Over twee kwesties was de Internationale duidelijk verdeeld: welke houding men moest aannemen tegenover koalities met burgerlijke partijen, en welke acties men moest ondernemen in geval van oorlog. Beide kwesties, tot dan gevangen in dubbelzinnige kongresresoluties, kregen hun beslag in augustus '14: de partijen der oorlogvoerende landen waren bereid 'hun' vaderland te verdedigen, en daartoe zich te verbinden met 'hun' burgerij. De tragische omstandigheden waarin deze oplossing er kwam, heeft velen doen vergeten dat de Internationale wel degelijk vóór '14 vruchtbaar werk heeft geleverd, bijvoorbeeld op het vlak van de internationale arbeidswetgeving, waaronder de 1 mei-beweging voor de achturedag.

De Tweede Internationale bleek in 1914 evenzeer als de Eerste in 1871 de gevangene te zijn van haar eigen mytevorming: nergens, op het verre Australië na, waren socialistische partijen in regeringen opgenomen, nergens konden ze op doorslaggevend wijze de internationale politiek beïnvloeden. Het is trouwens de vraag of ook daarna socialistische regeringspartijen de buitenlandse politiek konden of kunnen bepalen van hun respectieve naties, behalve misschien in neutrale landen als Zweden en Oostenrijk. De minderheidsbijeenkomsten te Zimmerwald en Kienthal en de door Huysmans en de neutrale socialistische partijen te Stockholm bijeengeroepen konferentie (1917) waren ten slotte mislukte pogingen de Internationale een eigen vredesrol te laten spelen. De Russische revolutie gaf aanleiding tot de oprichting van de Komintern (1919), maar ook in het sociaaldemokratische (niet-revolutionair-socialistisch of kommunistische) kamp was de verdeeldheid groot: slechts vijf jaar na de oorlog, op 27 mei 1923 werd te Hamburg de Socialistische Arbeidersinternationale heropgericht. Deze zou slechts één decennium lang een rol van betekenis spelen: toen in 1933 de sterkste partij, de SPD, door het naziregime werd weggevaagd, betekende dit de facto haar einde.

Uit het werk van vele bannelingengroepjes in Engeland, maar vooral onder impuls van Labour dat in 1945 zijn historisch hoogtepunt bereikte, ontstond tijdens en na de oorlog Comisco, het initiatiefcomité voor de internationale socialistische konferenties. Comisco ligt aan de basis van de konferentie van Frankfurt in 1951 (30 juni-2 juli) waar de Socialistische Internationale uiteindelijk onder deze benaming werd opgericht. In de vijfentwintig jaar die volgden op deze (her)stichting, profileerde de Internationale zich vooral als een *'Westeuropese antikommunistische klub'* om de woorden van Marnix Krop te gebruiken. De avonturen van Guy Mollet en de SFIO in Indochina en Algerije waren nu niet bepaald van aard de volkeren van Afrika en Azië warm te maken voor de Socialistische Internationale. De leidinggevende partij, Labour, verloor na '50 veel van haar aantrekkingskracht: De koude oorlog dreef vele socialistische partijen in hun regeringswerk in een vrij slaafse houding t.o.v. de Verenigde Staten. Nochtans bestond er ruimte voor een onafhankelijk internationaal progressief actiecentrum, zeker nadat de Komintern definitief ontbonden was. T.o.v. het Oostblok werd de politiek van de Internationale (om weliswaar begrijpelijke redenen) gedikteerd door de sociaaldemokratische emigrés in Londen en Parijs.

Het is maar midden de jaren '70 dat een hernieuwing op gang

komt: het Kongres van Genève in 1976 en de verkiezing van Nobelprijswinnaar van de vrede Willy Brandt tot voorzitter op dat kongres was een scharnierdatum in de heropstanding. Met het promoten van een veralgemeende Ostpolitiek stapte de Internationale resoluut uit het archaïsche antikommunistische keurslijf. In Latijns-Amerika kreeg ze in een aantal landen (Peru, Costa Rica, Venezuela) vaste voet aan de grond, speelde ze een belangrijke rol in het Midden-Amerikakongres en openen zich op termijn perspectieven in Brazilië en Chili. Tekenend voor de veranderde houding in Azië zijn de relaties met Benazir Bhutto's PPP in Pakistan (die bij de jongste verkiezingen haast een meerderheid behaalde). In Afrika wordt nog veel gehypotekeerd door een niet altijd van neokolonialisme gespeende politiek, maar zijn er toch perspectieven in bvb Zuid-Afrika (kontakt met frontlijnstaten). Het duidelijkst heeft de Internationale een rol te spelen in het Midden-Oosten, waar onder invloed van Bruno Kreisky de eenzijdige en exclusieve relatie tot

Een groep deelnemers op het **Internationalistisch Congres** te Marseille in 1925. In het midden Emile Van Der Velde, links, geknield, de Gentenaar Jozef De Graeve.

de Israëliëse arbeiderspartij is verlaten voor een dialoog met de PLO, die waarnemers zendt naar de socialistische conferenties. En het hoeft geen betoog dat de Glasnost in het Oostblok gunstige voorwaarden schept voor de heropstanding van sociaaldemokratische bewegingen aldaar. In de thuisbasis van de Internationale, West-Europa, vormt de socialistische fractie de sterkste in het Europees parlement en zijn de nationale partijen niet meer weg te denken uit het politiek landschap. Vandaag delen we niet meer het optimisme van 'la lutte finale', 'das letzten Gefecht' dat de stichters bezielde, maar is een realistisch besef van eigen kracht in de plaats gekomen.

Bronnen en studies over de Internationale

Het is niet onze bedoeling in AMSAB-Tijdingen een omstandige geschiedenis van de Socialistische Internationale te geven. Wel willen we de geïnteresseerde lezer verwijzen naar een aantal studies en bronnen die hem of haar toelaten de eigen kennis aan te vullen.

Een goede inleiding vormt het artikel van Marnix Krop, 'Een vreemde eend in de bijt. De Socialistische Internationale in de wereldpolitiek' (verschenen in 'Het derde jaarboek voor democratisch socialisme', Wiardi Beckman stichting 1982). De autoriteit over de geschiedenis der Internationale is ongetwijfeld

Het Rode Wenen. Gedelegeerden op het kongres van de Socialistische Arbeidersinternationale te Wenen, 1931.

Julius Braunthal, haar gewezen sekretaris, met zijn *Geschichte der Internationale/History of the International* (3 volumes, Hannover/New York, 1961-1967). De gekende Franse linkse historica Annie Kriegel schreef in de reeks 'Que sais-je?' een handig overzicht over 'Les internationales ouvrières'. (Paris, 1978). Periodisch opgedeeld moeten we voor de 'klassieke' periode van de Tweede Internationale vooral verwijzen naar de talrijke werken van Georges Haupt. De boeiende Londense periode 40-45 was het thema van een artikel van Herman Balthazar die de Londense archieven raadpleegde ('De Socialistische Internationale; de Londense debatten in 1940-41' In: *Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, oktober 1972). De naoorlogse ontwikkeling was het onderwerp van een (onuitgegeven) licentieoverhandeling politieke wetenschappen van Stefaan Pennynck 'De ontwikkeling van de Socialistische Internationale vanaf 1948 tot heden' (RUG, 1988-1989, promotor Prof. Dr. H. Gaus).

Voor de archieven van de Internationale volstaat een verwijzing naar de kollekties van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam (men raadplege hiervoor: *The International Institute of Social History. General index of archives and collections*). Behoudens gelijktijdig gepubliceerde kongresverslagen (waarvan sommige in AMSAB kunnen geraadpleegd worden) bezorgde enkele jaren geleden de Duitse uitgeverij Dethlev een complete uitgave van de *Kongress-Protokolle der Zweiten Internationale 1889-1912* (2 volumes) en de *Kongress-Protokolle der Sozialistischen Arbeiterinternationale 1923-1933*. (5 volumes), respectievelijk in 1974 en 1976 (Glas-hütten im Taunus). Deze kan men konsulteren o.a. op het Seminarie voor Nieuwste Geschiedenis te Gent. Voor België vindt men het meeste archief in het Instituut Emile Vandervelde. Ook het AMSAB-archieffonds (B)SP-nationaal bevat interessante dokumentatie. M.b.t. de oorsprong van die archieven der S.I. vonden we volgende anekdote. De Socialistische (Tweede) Internationale, opgericht op 14 juli 1889, kreeg slechts een ernstige organisatie na 1900 (congres van Parijs). Een Internationaal Socialistisch Bureau werd georganiseerd met de Belgen Vandervelde, Anseele en Victor Serwy (deze laatste als sekretaris). Tot de taken van dit internationaal sekretariaat – zo lezen we in de 'Verslagboeken van het bureau en van de landelijke raad van

de Belgische Werkliedenpartij', op datum van 10 oktober 1900 – behoorde ook: '*De créer les archives du socialisme (brochures, livres, documents relatifs au mouvement socialiste international)*'. In hoeverre de taak aangevat en opgevolgd is, is moeilijk te achterhalen. Toch getuigt het van een vroeg historisch bewustzijn in de nog jonge beweging.

Kronologie van de Internationale Socialistische kongressen

1889: Parijs	oprichting, 1 mei
1891: Brussel	
1893: Zürich	laatste disпутen met anarchisten
1896: Londen	
1900: Parijs	organisatorische uitbouw
1904: Amsterdam	diskussie over regerings deelname
1907: Stuttgart	houding tegenover oorlog
1910: Kopenhagen	vredesstreven
1912: Basel	vredesstreven
1923: Hamburg	heroprichting
1928: Brussel	
1931: Wenen	ontwapening
1933: Parijs	houding tegenover fascisme
1951: Frankfurt	principeverklaring democratisch socialisme
1952: Milaan	Europese samenwerking
1953: Stockholm	Kolonialisme
1955: Londen	Ontwapening, Azië
1957: Wenen	Algerije, Midden-Oosten, Hongarije
1959: Hamburg	nucleaire ontwapening
1961: Rome	kernproeven, Berlijn
1963: Amsterdam	Midden-Oosten
1966: Stockholm	nieuwe staten
1969: Eastbourne	socialisme en Kultuur, nieuwe generatie
1972: Wenen	Vietnam, emancipatie
1976: Genève	reorganisatie, opening naar Derde Wereld
1978: Vancouver	N-Z-relaties
1980: Madrid	mensenrechten, tewerkstelling, ontwapening
1983: Albufeira	recessie, midden-oosten, Latijns-Amerika

Les archives du socialisme. Eén der taken van het internationaal socialistisch bureau voor 1914 was de 'créer les archives du socialisme'. Op de foto: het internationaal sekretariaat in het Brusselse volkshuis.

Wir sind die Stärkste der Parteien...

Aantal parlamentszetels op 100 gehaald door sociaaldemocratische partijen (verbonden aan de Internationale) rond 1913, 1931 en 1989.

Land	Jaartal van oprichting	Jaartal van Parlementszetels/100			Jaartal van laatste verkiezing
		1913	1931	1989	
Australië	1901	51	61	58	1987
België	1885	21	37	33	1987
Canada	1961	1	1	11	1987
Costa Rica	1951	—	—	49	1986
Denemarken	1871	21	40	30	1988
Duitsland	1875	37	24	37	1987
Finland	1899	43	33	28	1987
Frankrijk	1905	12	17	47	1988
Engeland	1900	6	45	35	1987
Griekenland	1911	1	—	53	1985
Ierland	1912	—	8	7	1987
Israël	1929	—	45 ¹	32	1988
Italië	1892	8	—	14	1987
IJsland	1916	—	11	15	1987
Japan	1897	—	1	21 ²	1986
Luxemburg	1903	13	24	32	1984
Malta	1920	—	—	52	1987
Nederland	1894	7	24	34	1986
Nieuw-Zeeland	1916	5	23	57	1987
Noorwegen	1887	—	22	45	1985
Oostenrijk	1888	15	43	41	1986
Portugal	1875	2	—	17	1985
Peru	1940	—	—	59	1985
Spanje	1879	1	—	52	1986
Turkije		3	—	21	1987
Zweden	1889	27	39	44	1988
Zwitserland	1888	7	25	20	1987
Venezuela	1941	—	—	56	1983

(1) Joodse raad in Palestina.

(2) Socialistische Partij 85/512 zetels, Democratische Socialistische Partij 26/512, beiden aangesloten bij de Internationale.

Bron: Eigen compilatie en omrekening op basis van:

1913: Encyclopedie socialiste, syndicale et coopérative de l'Internationale ouvrière. Paris, 1913.

1931: Quatrième congrès de l'internationale ouvrière socialiste. Les partis affiliés. Zurich, 1931.

1989: Stateman's Yearbook. 1988-1989.

Telkens de recentste verkiezingen voor de respectievelijke data.

Bij wijze van conclusie: een aantal rekurrenties: Qua doelstellingen is de internationale geëvolueerd van een vrij idealistisch vredesforum naar een vrij pragmatisch ingesteld instrument voor de 'weltpolitiek' van vooral de Europese partners: het moeizaam zoeken naar de 'derde weg' tussen de supermogendheden heeft in niet onbelangrijke mate te maken met een zoektocht van

nieuwe afzetmarkten in het Oostblok en de Derde Wereld, de plotse belangstelling van Kreisky e.a. voor de PLO en de Arabische Wereld heeft misschien ook wel wat wortels in de energiecrisis. Geen enkele aangesloten partij zal vandaag nog wakker liggen over de intrede in een burgerlijke koalitieregering: rond de eeuwwisseling kon een Millerand daar nog voor worden gemaakt, vandaag is zijn bijna naamgenoot een vader des vaderlands en zelfs meer.... een aantal partijen leveren nu presidenten.

Toen Compère-Morel in 1913 zijn overzicht van de socialistische sterkte in de wereld opstelde, hechte hij naast het elektorale groot belang aan de *koöperatieve en syndikale sterkte*. Is het koöperativisme sterk afgezwakt en neemt het belang van de syndikale achterban af, toch dient opgemerkt te worden dat ook vandaag de partijen met het sterkste electoraat ook nog steeds de stevigste relatie met hun vakbonden kennen.

Zoals vóór 1914, en vóór 1940 zijn er vandaag nog steeds qua inplanting de grote afwezigen: vooral de Verenigde Staten waar de socialistische partij(en) slechts groupuskules zijn die proberen te overleven binnen de democratische partij, India, waar in tegenstelling tot andere (blanke) Engelse ex-kolonies een Labourmodel nooit van de grond is gekomen, Afrika en (om begrijpelijke redenen) China en de Sovjet-Unie. Voorts blijven tot op de dag van vandaag ook in Europa een aantal tegenstellingen aanwezig tussen een noordelijk en een zuidelijk inplantingsgebied, al hebben de sterke zuideuropese kommunistische partijen veel van hun pluimen verloren. Voor liefhebbers van grove verklaringen voor deze N.-Z.deling: zou het toeval zijn dat de historisch-geografische scheidingslijn tussen sociaaldemocratie en kommunisme in Europa ongeveer gelijk loopt met de 16de eeuwse scheidingslijn van reformatie en kontrareformatie?

Tenslotte blijft de Internationale, zoals voor 1914, organisatorisch uiterst zwak. Het hoofdkwartier huist nog steeds *'... in een wat schriel onderkomen boven een kruidenierswinkel in een rustige Londense wijk, en daar zijn nog steeds niet veel meer dan een tiental functionarissen werkzaam'*. Of moeten we dit als een voordeel uitleggen? (G.V.)